

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1979/28

Karar Sayısı:1980/13

Karar Günü:12/2/1980

Resmi Gazete tarih/sayı:15.5.1980/16989

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Elazığ Sıkıyönetim KomutanlığıAskeri Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 13/5/1971 günlü, 1402 sayılı SıkıyönetimYasanın 15/5/1973 günlü, 1728 sayılı Yasa ile değişik 13. maddesinde yer alan "Sıkıyönetim ilânına sebep olan suçları, Sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla" yolundaki hükmü ile aynı yasayla değişik 15. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "aşağıdaki" sözcüğünün ve bu fıkranın "a-1" bentlerinin Anayasanın 32/1. ve 138-3. maddelerine aykırılığı öne sürülmüş ve iptalleri istenmiştir.

I- OLAY:

Mağdurun 16/3/1978 gününde, kesici aletle yaralanması üzerine Bingöl Cumhuriyet Savcılığınca düzenlenen 9/6/1978 günlü iddianame ile sanıklar hakkında Bingöl Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Yargılama sürerken, Bakanlar Kurulunca 26/12/ 1978 gününde, "Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni, temel hakları ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin, kesin belirtilerinin ortaya çıktığı" gerekçesiyle Bingöl, Elazığ ve Malatya'yı da içine alan 13 ilde sıkıyönetim ilân edilmiş ve dava dosyası, Bingöl Sulh Ceza Mahkemesince 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 13. maddesi gereğince görevsizlik kararı verilerek Elazığ Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesine gönderilmiştir.

Askeri savcı 4/6/1979 günlü oturumda, sanıklara atılan suçun 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın görev ve yetkileri belirleyen 15. maddesinde yer almadığını, genel olarak siyasal nedenlerle işlenen bu tür eylemlerin sıkıyönetim mahkemelerinin görevine girmesi gerekirse de, sözü geçen madde karşısında buna olanak bulunmadığını belirterek görevsizlik kararı verilmesini istemiştir. Mahkeme, 7/67 1979 günlü oturumda, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 1728 sayılı Yasa ile değişik 13. maddesinde yer alan "Sıkıyönetim ilânına sebep olan suçları sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla..." biçimindeki hükümlerle 15. maddenin 1. fıkrasında yaralan "...aşağıdaki..."sözcüğünün ve bu fıkranın a -1 bentlerinin Anayasa'ya aykırı olduğundan iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına karar vermiştir.

III- YASA METİNLERİ :

A. İtiraz konusu hükümleri içeren Yasa maddeleri :

1- 13/5/1971 günlü, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 15/5/1973 günlü, 1728 sayılı Yasa ile değişik 13. maddesi şöyledir :

"Madde 13- Sıkıyönetim ilânına sebebolan suçları, sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla, Sıkıyönetim Askerî mahkemelerinin el koyduğu herhangi bir suçla umumi ve müşterek gaye içerisinde irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalarına, suç, sıkıyönetim bölgesi dışında işlenmiş olsa dahi Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde bakılır."

2- Aynı yasanın 15. maddesi şöyledir :

Esas Sayısı:1979/28
Karar Sayısı:1980/13

"Madde 15- Sıkıyönetim altına alınan yerlerde aşağıdaki suçlardan sıkıyönetim ilânına ve faaliyetlerine ilişkin olanları işleyenler ve bunların suçlarına iştirak edenler bu kanunun 21 inci madde hükümleri saklı kalmak şartıyla sıfat, meslek ve memuriyetleri ne olursa olsun sıkıyönetim komutanı nezdindeki askerî mahkemelerde yargılanır.

a) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci, ikinci ve dördüncü fasıllarında yazılı Devletin kişiliğine karşı işlenen suçlar;

b) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının beşinci babının birinci ve ikinci faslında yazılı suç işlemeye tahrik ve cürüm iaki için cemiyet kurmak suçları;

c) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının altıncı babının ikinci faslında yazılı Devlete ait mühür, damga ve sair alâmetlerin taklidi hakkındaki suçlar;

d) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının yedinci babında yazılı kamunun selâmeti aleyhine işlenen suçlar;

e) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının onuncu babının ikinci faslında yazılı yağma, yol kesme, adam kaldırma suçları;

f) Türk Ceza Kanununun 179, 180, 188, 191, 192, 201, 234, 235,236, 241, 242, 248, 249, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 264, 266, 268, 271, 296,ve 537 nci maddelerinde yazılı suçlar ile 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunda yazılı suçlar;

g) Türk Ceza Kanununun 390 ve 391 inci maddelerinde yazılı suçlar ile haberleşmeyi sağlayan Posta, Telgraf, Telefon İşletmesi Genel Müdürlüğüne veya Türk Silâhlı Kuvvetlerine ait her türlü araç, gereç, tesis ve tellerine karşı işlenen hırsızlık suçları,

h) Askeri Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, 59 uncu maddelerinde yazılı suçlar;

i) Askeri Ceza Kanununun 75, 93, 95 ve 96 ncı maddeleri ile 148inci maddesinin ikinci fıkrasında ve 160 inci maddelerinde yazılı suçlar;

j) Takibi şikâyete bağlı olmayan veya şahsî dava yoluyla takibi gerekli bulunmayan basın yoluyla işlenmiş suçlar;

k) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti hakkındaki Kanuna muhalefetten doğan suçlar;

1- Derneklerin, sendikaların ve meslekî kuruluşların kanunlarında mevcut kapatılmalarıyla ilgili davalar.

(648 sayılı Siyasî Partiler Kanununun siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili hükümleri saklıdır.)

Yukarıda yazılı suçlara el koyan yetkili merciler bu suçlara ait hazırlık soruşturması evrakını vakit geçirmeden sıkıyönetim komutanına göndermekle yükümlüdürler. Sıkıyönetim komutanı kendisine gönderilen evrakı sıkıyönetim komutanlığı nezdindeki askerî savcılığa, işlem yapılmak üzere gönderir.

Sıkıyönetim komutanı bu kanunda yazılı suçlardan sanık kişileri, sıkıyönetim komutanlığı nezdindeki askerî mahkemeye sevk ve tutuklanmaları gerekip gerekmediği hakkında bir karar alınıncaya kadar gözetim altında tutabilir. Bu süre onbeş günden fazla olamaz

ve aynı kişi için, aynı suç isnadı sebebiyle ve yeni deliller çıkması gibi haklı bir sebep yok iken bir defadan fazla kullanılamaz."

B. Dayanılan Anayasa Maddeleri:

"Madde 32- Hiç kimse, kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

"Madde 138- Askeri yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile, bunların asker kişilerin aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemeler asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin refakatinde buldukları komutanlarla ilişkileri mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca, Şevket Müftügil, Lütfi Ömerbaş, Ahmet Erdoğan, Osman Tokcan, Rüştü Aral, Muammer Yazar, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Nahit Saçlıoğlu, Hüseyin Karamüstantikoğlu, Kenan Terzioğlu, Necdet Darıçioğlu, İhsan N. Tanyıldız, Bülent Olçay, Yılmaz Aliefendioğlu ve Yekta Güngör Özden'in katılımıyla 28/6/1979 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıdaki sorun üzerinde durulmuştur.

İtiraz konusu hükümler iki kesimde toplanmaktadır. Birinci kesim, 1402 sayılı Yasanın 1728 sayılı Yasa ile değişik 15. maddesinin ilk fıkrasında yer alan "aşağıdaki" sözcüğü ve aynı fıkranın "a-1" bentleri hükümlerinden oluşmaktadır. İkinci kesim ise, aynı Yasanın 1728 sayılı Yasa ile değişik 13. maddesinde yer alan "Sıkıyönetim ilânına sebep olan suçları sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla..." hükmünü içermektedir.

İtirazcı mahkemenin elindeki davada, sanığa atılan suçun sıkıyönetim ilânından önce işlenmiş bulunması ve 1402 sayılı Yasanın değişik 15. maddesinde gösterilen suçlar arasında yer almaması bakımından, bu davada uygulanacak hüküm niteliğinde olmayan 15. maddenin kimi hükümlerinin iptaline yönelik başvurunun mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar verilmelidir.

Böylece yapılan ilk inceleme sonunda :

1- 13/5/1971 günlü, 1402 sayılı "Sıkıyönetim Kanunu" nun15/5/1973 günlü, 1728 sayılı Yasa ile değişik 15. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "aşağıdaki" deyimi ile aynı maddenin (a) dan(1) ye kadar ki bendleri mahkemenin elinde bulunan davada uygulanacak hüküm niteliğinde olmadıklarından, bu hükümlere yönelik iptal isteminin mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine,

2- Dosyada eksiklik bulunmadığından, işin özünün, aynı Yasanın değişik 13. maddesinde yer alan "Sıkıyönetim ilânına sebep olan suçları sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla..... hükmü bakımından incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESAS İNCELEME :

İşin esasına ilişkin rapor, başvurma kararı ve ekleri, iptali istenilen yasa hükmü, Anayasa'ya aykırılık savına dayanak gösterilen Anayasa kuralları ve Anayasanın öbür hükümleri, konu ile ilgili yasama belgeleri ve öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının 1728 sayılı Yasa ile değişik 13. maddesinde yer alan "Sıkıyönetim ilânına sebep olan suçları sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla hükmünün, Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek, iptaline karar verilmesini istemektedir.

A) 1402 sayılı Yasanın 13. maddesi hükmünün içerik ve kapsamı :

İtiraz konusu kuralın sağlıklı bir biçimde Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilebilmesi için 13. madde hükmünün tüm olarak ele alınmasında yarar görülmüştür.

Bu madde hükmüne göre, aşağıdaki suçlar sıkıyönetim mahkemesinin görevi kapsamındadır:

- a) Sıkıyönetim ilânına neden olan ve sıkıyönetim ilânından önce işlenmiş bulunan suçlar,
- b) Sıkıyönetim mahkemelerinin el koyduğu herhangi bir suçla genel ve ortak amaç içerisinde bağlantısı bulunan suçlar.

Maddede ayrıca, bu suçların, sıkıyönetim bölgesinin dışında işlenmiş olsalar da, sıkıyönetim mahkemesinin görevine gireceği hüküm altına alınmıştır.

Aynı Yasanın 15. maddesinde, sıkıyönetim mahkemelerinin görevine giren suçlar, Türk Ceza Yasasının ilgili maddeleri gösterilerek sayılırken, yasa koyucu 13. maddede bu yöntemi benimsememiş ve yukarıda belirtilen durumlarda, suçun türüne bakılmaksızın, sıkıyönetim mahkemelerinin görevli olmasını öngörmüştür.

Böylece, 15. madde ile sıkıyönetim mahkemesinin görevine alınmamış bulunan bir suç, sıkıyönetim ilânına neden olmuşsa ya da sıkıyönetim mahkemesinin el koyduğu herhangi bir suçla genel ve ortak amaç içerisinde bağlantılı ise, 13. madde gereği bu mahkemenin görev alanı içine girmektedir.

B) İtiraz konusu hükmün Anayasa'ya uygunluk denetimi:

a- Anayasanın 32/1. maddesi açısından inceleme:

İtiraz yoluna başvuran mahkeme; ülkenin içinde bulunduğu çok çeşitli iç ve dış güvenlik sorunları nedeniyle bazı illerde sıkıyönetim ilân edildiğini, kurulmuş bulunan sıkıyönetim askerî mahkemeleri ile adlî yargı organları arasında görev uyumsuzluklarının ortaya çıktığını, bunun da

Esas Sayısı:1979/28
Karar Sayısı:1980/13

sıkıyönetim askerî mahkemelerinin görev ve yetkilerine ilişkin 1402 sayılı Yasa hükümlerinin yazılış ve düzenleniş biçiminden kaynaklandığını, yürürlükteki yasal düzenleme, kamu düzenini ilgilendiren, kesin ve nesnel kurallara dayanması gereken görev konusunu belirsiz ve kişisel yorumlara bağlı kıldığından, hem genel hukuk ilkelerine, hem de Anayasa'nın 32/1. maddesinde yer alan "hiç kimse, kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. " biçimindeki yasal yargı yolu ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

Yukarıda da açıklandığı gibi, Sıkıyönetim Yasasının 13. maddesi sıkıyönetim ilânına neden olan ya da sıkıyönetim askerî mahkemelerinin el koyduğu her hangi bir suçla genel ve ortak amaçla bağlantılı bulunan suçları işleyenlerin davalarına sıkıyönetim askeri mahkemelerinde bakılacağını öngörmektedir. Toplumlar, yaşayan varlıklar olmaları yönünden sürekli gelişim ve değişim içindedirler. Sosyal olayların, toplumu ne yolda etkileyeceğini ve ne tür suçların işlenmesine neden olacağını önceden kestirmek ve saptamak olanaksızdır. Bütün bu olasılıkları göz önüne alan Yasa Koyucu Anayasanın 124. maddesindeki kuraldan da esinlenerek sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görev alanını bu anlayışla belirlemiş ve koşullu bir görev kuralı oluşturmuştur. Hemen açıklamak gerekir ki, anlaşmazlık durumunda, bir suçun sıkıyönetim ilânına neden olup olmadığını belirleyerek karara bağlamak ve bu yolla uyumsuzluğu çözmek mahkemelerin görev ve yetki alanına girmektedir. Görüldüğü üzere görev konusu, itirazcı mahkemenin gerekçesinde ileri sürüldüğü gibi belirsiz ve kişisel yorumlara bağlı tutulmuş değildir.

Bu nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 32/1. maddesine aykırı bulunmamaktadır.

b- Anayasanın 138/3. maddesi açısından inceleme:

itirazcı mahkeme, Anayasa'nın 138/3. maddesinde yer alan "Askeri mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir" hükmü yer almasına karşın, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının değişik 13. ve 15. maddelerinin, konuyu açık biçimde ve Anayasaya uygun olarak düzenleyemediğini ileri sürmektedir.

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası, Anayasa'nın 138. maddesinin üçüncü fıkrası buyruğunu yerine getirmek üzere yürürlüğe konulmuştur. Sözü edilen yasa, savaş ve sıkıyönetim hallerinde askeri mahkemelerin kimi suçlar ve suçlular yönünden yetki ve görev alanını belirleyen hükümler içermekte, itiraz konusu hüküm de bunlardan birini oluşturmaktadır. İtiraza konu edilen ve Anayasa'nın 32. maddesine aykırı olmadığı sonucuna varılan bu hükmün, yukarıda açıklanan nedenlerle, Anayasanın 138/3. fıkrasına da ters düşmediği ortadadır.

İtiraz, açıklanan bu nedenlerle reddedilmelidir.

SONUÇ:

13/5/1971 günlü, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 15/5/1973 günlü, 1728 sayılı Yasa ile değişik 13. maddesinde yer alan ve itiraza konu edilen "Sıkıyönetim ilânına sebep olan suçları, sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla..." biçimindeki hükmün Anayasaya aykırı olmadığına ve itirazın reddine,

12/2/1980 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Üye

Esas Sayısı:1979/28
Karar Sayısı:1980/13

Şevket Müftügil

Ahmet H. Boyacıođlu

Ahmet Erdođdu

Üye

Osman Tokcan

Üye

Rüştü Aral

Üye

Muammer Yazar

Üye

Adil Esmer

Üye

Nihat O. Akçakayalıoğlu

Üye

Nahit Saçlıoğlu

Üye

Hüseyin Karamüstantikoğlu

Üye

Kenan Terzioğlu

Üye

Necdet Darıcıoğlu

Üye

İhsan N. Tanyıldız

Üye

Bülent Olçay

Üye

Yekta Güngör Özden